

TEAGHLAIGH SHONA
AG TAISCÉALADH NA HÉIREANN

www.happy-clan.com

TEAGHLAIGH SHONA
AG TAISCEÁLADH NA HÉIREANN

HAPPY
CLAN

Clár ábhair

Na Teaghlaigh.....	p. 6-9
Rialacha an Chluiche.....	p. 10-11
Cathracha.....	p. 12-13
Sainchomharthaí tíre	p. 14-15
Bia	p. 16-17
Traidisiúin	p. 18-19
Ceol	p. 10-21
Miotaseolaíocht	p. 22-23
Siombailí	p. 24-25

Na Teaghlaigh

CATHRACHA

Baile Átha
Cliath

Béal
Feirste

Corcaigh

Doire

Luimneach

Gaillimh

SAINCHOMHARTHAÍ

Aillte an
Mhothair

Caisleán na
Blarnan

Clochán
an Aifir

Carraig Chaisil

Ceathrú
Titanic

Sí an Bhrú

BIA

Arán Soda

Stobhach
Gaelach

Colcannon

Oisrí

Boxty

Barm Breac

TRADISIÚIN

Rince Gaelach

Camógaíocht

Lá Fhéile
Pádraig

Seisiún Ceoil

Peil Ghaelach

Oíche
Shamhna

CEOL

Bodhrán

Feadóg Stáin

Banjo

Fidil

Bosca ceoil

Píopaí
Uilleann

MIOTASEOLAÍOCHT

Fionn Mac Cúil

Tír na n'Óg

Macha

Banríon Medb

Cú Chulainn

Clann Lir

SIOMBAILÍ

Seamróg

Crois
Cheilteach

Snaidhm na
Tríonóide

Cláirseach

Fáinne an
Chladaigh

Crois Bhríde

Rialacha an chluiche

Aidhm an chluiche

Tá 6 cárta i ngach sraith teaghlaigh. Is é aidhm an chluiche a oiread teaghlach iomlán (6 cárta) agus is féidir a bhailiú.

Conas a imirt

1) Suaitheadh an deic agus tabhair 6 cárta do gach imreoir. Cuir na cártaí atá fágtha sa charn tarraingthe sa lár.

2) Tosaíonn an t-imreoir ar thaobh clé an déileálaí (Imreoir 1) trí cárta ar leith a iarraidh ar dhuine de na himreoirí eile. Tabhair faoi deara nach mór cárta amháin ar a laghad ón teaghlach sin a bheith ag Imreoir 1 cheana féin. (Mar shampla, “Ó theaghlach Miotaseolaíochta, ba mhaith liom an Bhanríon Medb”).

3) Má tá an cárta iarrtha ag an imreoir eile, caithfidh siad é a thabhairt ar láimh agus imríonn an chéad imreoir arís.

4) Mura bhfuil an cárta iarrtha ag an imreoir eile deir siad “tochailt” agus tógann an chéad

imreoir cárta as an gcarn tarraingthe. Más é an cárta a phiocann siad suas an ceann a d'iarr siad, leanann siad ar aghaidh ag imirt, mura bhfuil, gabhann an imirt go dtí an chéad imreoir eile ar deiseal.

5) Nuair a bhailíonn imreoir na 6 cárta ar fad i dteaghlach, deir siad “teaghlach”, taispeáin aghaidh suas ar an mbord iad agus lean ar aghaidh ag imirt.

6) Má ritheann imreoir as cártaí, leanann siad ar aghaidh ag imirt ar a gcéad seal eile trí cárta a ghlacadh ó imreoir eile dá rogha féin.

Cluiche a Bhuaigh

Críochnaíonn an cluiche nuair a bhíonn na teaghlaigh go léir bailithe. Is é an buaiteoir an t-imreoir a bhailíonn na teaghlaigh is mó.

Cluiche Casta

Níl cead ag imreoirí an cárta céanna a iarraidh faoi dhó as a chéile.

Baile átha Cliath

Príomhchathair agus cathair is mó na hÉireann, a fhaigheann sé a ainm ón nGaeilge Dubh Linn a chiallaíonn linn snámha dubh. Lonnaithe ar an Life ba í an chathair Lochlannach ba thábhachtaí in Éirinn í. Baile Dhroichead Ha’Penny agus Teach Stórais Guinness, is fearr aithne ar Bhaile Átha Cliath mar gheall ar a oidhreacht chultúrtha agus a fáilteachais mhealltach.

Béal Feirste

Mar an príomhchathair is mó i dTuaisceart Éireann, tá Béal Feirste suite ag béal abhainn an Lagáin agus é suite go hidéalach don tionscal longthógála a bhain cáil amach tráth. Is cathair chosmopolitan í atá saibhir ó thaobh staire de, agus cuireann na músaem iomadúla agus na múrmhaisiú ildaite í in iúl do mhuintir na háite agus eachtrannaigh araon.

Chorcaí

Lonnaithe i gCúige thiar theas na Mumhan, agus tógtha ar shraith oileán, cuireann muintir na háite ‘an príomhchathair’ ar an seanchathair cheannaíochta uaireanta. Tá clú agus cáil bainte amach aige mar gheall ar a radharc cócaireachta a bhfuil táirgí ardchaighdeán ann agus tá sé ar cheann de na margaí bia is fearr san Eoraip.

Dhoire

Is é Doire, ar a dtugtar Londonderry freisin, an dara cathair is mó i dTuaisceart Éireann agus tá sé suite ar bhruach abhainn an Fheabhail. Tá cáil air mar gheall ar a bhallaí daingne atá slán go hiomlán ón 17ú haois, míle ar fhad atá mórthimpeall na cathrach agus tá ceann de na féilte Oíche Shamhna is mó ar domhan ann freisin.

Luimnigh

Bhunaigh na Lochlannaigh é sa bhliain 812, agus tá Caisleán Rí Eoin, an caisleán Normannach is faide siar san Eoraip, i Luimneach. An droichead coise is faide in Éirinn, trasnaíonn an Droichead Beo abhainn na Sionainne agus nascann sé campais Ollscoile na cathrach. Tugtar Cathair an Chonartha uirthi tar éis do Chonradh Luimnigh a bheith sínithe ann sa bhliain 1691.

na Gaillimhe

Sna meánaoiseanna bhí Gaillimh faoi smacht ag 14 teaghlach ceannaí a thug an leasainm ‘Cathair na dTreabh’ uirthi. Lonnaithe ar an abhainn is gasta in Éirinn, an Choirib, tá an Ghaeltacht (pobal Gaeilge) is mó in Éirinn aici. Is baile é fáinne an Chladaigh agus marmair na hÉireann, tá cáil air as a chuid taibheoirí sráide agus go leor féilte.

SAINCHOMHARTHAÍ TÍRE

Aillte an Mhothair

Tá aillte iontacha an Mhothair ar cheann de na suíomhanna is mó a dtugtar cuairt orthu in Éirinn. Le réigiún na Boirne ar thaobh amháin agus an tAigéan Atlantach ar an taobh eile, tá siad 214m ar airde agus síneadh 8km feadh chósta thiar Chontae an Chláir.

Caisleán na Blarnan

Ina dhaingean meánaoiseach sa Bhlarna, Contae Chorcaí, tá an caisleán suite in acra de thalamh páirce agus gairdíní téamacha ar nós Ciorcal na nDruideanna, Uaimh na Caillí agus na Céimeanna Mianta. De réir an finscéal, tugann pógadh cloch na Blarnan (atá suite i mballa anchaisleáin) bronntanas eloquence agus áititheacht.

Clochán an Aifir

Suite ar chósta thuaidh Chontae Aontroma, tá Clochán an Aifir lán le miotas agus finscéalta. Deir roinnt daoine gur thóg an fathach cumhachtach Finn MacCool é chun a namhaid Benandonner a bhaint amach in Albain, go deimhin is é brúchtadh bolcánach a chruthaigh na carraigeacha basalt 60 milliún bliain ó shin.

Carraig Chaisil

Lonnaithe i gCaiseal, Contae Thiobraid Árann, tá an suíomh stairiúil suite ar lomán aolchloiche agus tá an cnuasach foirgneamh meánaoiseach is suntasaí in Éirinn ann. Ba é suíomh ríthe na Mumhan ar dtús é, agus tháinig sé chun suntais mar cheann de na príomhionaid Chríostaí in Éirinn.

Ceathrú Titanic

Tógtha ar iar-chlós long Harland & Wolff i mBéal Feirste, tá mórléiriúcháin teilifíse agus scannán mar aon leis an áit is díol spéise do chuirteoirí ar an Titanic ar domhan. Baineann taithí an mhúsaeim úsáid as gailearaithe suimiúla idirghníomhacha chun scéal anacair na loinge is cáiliúla ar domhan a insint.

Sí an Bhrú

Is dumha mór ciorclach é Sí an Bhrú le pasáiste cloiche agus seomraí taobh istigh a théann siar go dtí an tréimhse Neoiliteach. Is dócha gur áit a raibh tábhacht réalteolaíoch, spioradálta, reiligiúnach agus searmanais ag baint léi agus ba iad feirmeoirí na Clochaoise a thóg timpeall 5,200 bliain ó shin. Tá sé níos sine fós ná Stonehenge agus pirimidí na hÉigipte.

Arán Soda

Déanta go traidisiúnta le plúr, sóid aráin, salann agus bláthach, bhí arán sóide ina stáplacha le linn an ghorta in Éirinn sa bhliain 1845 mar go bhféadfaí é a chócaráil i bpota os cionn na tine.

Arán a bhfuil an-tóir air ar fud na hÉireann anois, is fearr é a ithe le him agus cáis nó subh, nó é a thumadh in anraithí agus stobhach.

Stobhach Gaelach

Breathnaítear ar an mhias tiubh croíúil seo a rinneadh ar dtús as caoireoil, prátaí agus oinniúin mar mhias náisiúnta na hÉireann. Bhí an-tóir air i rith na 1800í nuair a d'úsáid sé gearrthacha saora feola a raibh gá níos faide le cócaireacht. Tá sé forbartha anois chun feolta éagsúla, glasraí, Guinness nó eorna a chur san áireamh.

Colcannon

Déanta le prátaí mashed, bainne, im agus cabáiste nó cál, is mias traidisiúnta é colcannon a itear go minic le liamhás nó bagún bruite. Déantar mias den chineál céanna ar a dtugtar champ le oinniúin earraigh mionghearrtha in ionad cabáiste. Baineann sé le Samhain agus dhéanfaí freastal air an oíche sin.

Oisrí

Tá oisrí á gcaitheamh in Éirinn le 4000 bliain ach téann a saothrú siar go dtí an 13ú haois. Go minic baintear taitneamh astu in éineacht le bagún agus cabáiste nó go simplí le pionta crua, déantar iad a cheiliúradh gach Meán Fómhair ag Féile Oisrí Idirnáisiúnta na Gaillimhe a mhaireann seachtain.

Boxty

Is pancóg phrátaí traidisiúnta Éireannach é Boxyty a dhéantar as prátaí amha grátáilte, plúr agus bláthach agus is fearr a dhéantar freastal air te agus lódáilte le him, nó bagún agus uibheacha. Is as Tuaisceart Chonnacht agus Deisceart Uladh é ach tá an oiread sin tóir air go bhfuil bialanna iomlána tiomnaithe dó anois.

Barm Breac

Arán gasta ina bhfuil sultán agus rísíní, tá baint ag barmbrack le Oíche Shamhna nuair a dhéantar é a bhácáil le fáinne agus le bonn airgid taobh istigh agus úsáidtear é mar chluiche dúthrachta. Nuair a fhaightear é ina slisne, deirtear go dtugann an bonn dea-fhortún nó saibhreas agus ciallaíonn an fáinne go bpósfáí an duine laistigh den bhliain.

Rince Gaelach

Cuimsíonn an damhsa Gaelach damhsa céilí, rince céime, rince seite agus damhsa ar an Sean-ós. Déantar é a sheinm aonair agus i ngrúpaí chun críocha sóisialta agus iomaíochta araon. Is é an damhsa céime an stíl is coitianta a aithnítear ar fud an domhain agus is sainairíonna é corp uachtair righin agus coisbheartaíocht thapa, rithimeach agus bheacht.

Camógaíocht

Tá camógaíocht cosúil leis an gcluiche iomána ársa Gaelach. Is mná amháin a imríonn sé agus meastar é ar na cluichí foirne páirce is tapúla ar domhan. Bhuail imreoirí an liathróid, ar a dtugtar sliotar le camógaíocht nó maide iomána chun pointí agus cúilíní a scóráil. Is iad Contae Chorcaí is mó a bhuaigh Craobh na hÉireann.

Lá Fhéile Pádraig

Ar an 17ú Márta gach bliain, tugtar ómós do phátrún na hÉireann, Naomh Pádraig, in Éirinn agus ar fud an domhain. Déantar oidhreacht agus mórtas na tíre a cheiliúradh le paráidí agus féilte carnabhail, seisiúin rince agus ceoil traidisiúnta na hÉireann agus caitheamh éadaí glasa nó seamróga.

Seisiún Ceoil

Cruinniú neamhfhoirmiúil ceoltóirí a bhíonn ar siúl go hiondúil i dtithe tábhairne, i dtithe daoine nó in áiteanna poiblí. Canann agus seinneann taibheoirí amhráin agus foinn thraidisiúnta as Éirinn ag úsáid uirlisí mar an fhidil, an bosca ceoil, an chonsairtín, an feadóg mhór, an fheadóg stáin, na píobáí uilleann, an bainseó tenor, an giotár agus an bodhrán.

Peil Ghaelach

Spórt páirce Éireannach a imríonn fir agus mná araon, áit a scóráiltear cúil agus pointí trí chiceáil nó polladh na liathróide isteach i gcúilíní na foirne eile nó thar an trasnán. Bíonn contaetha san iomaíocht do chorn Sam Maguire ag craobh na hÉireann a bhíonn ar siúl i bPáirc an Chrócaigh gach bliain. Tá an líon is mó craobhacha buaite ag contae Chiarraí

Oíche Shamhna

Eascraíonn Oíche Shamhna ó sheanfhéile Cheilteach na Samhna ar an 31 Deireadh Fómhair. Ghléas daoine suas i bhfeisteas scanrúil chun na biotáillí a d'fhill ón saol eile ar an lá seo a choinneáil slán. I measc na gceiliúrtha beidh cóisirí le snoíodóireacht tornapa agus puimcín, tinte cnámh, cluichí dúthrachtacha, feadóg úll, cleasanna agus scéalaíocht scanrúil.

Bodhrán

Is druma ciorclach fráma ciorclach é an Bodhrán de bhunadh na hÉireann a úsáidtear chun gabháil go rithimiúil le foinn agus amhráin thraidisiúnta. Tá sé déanta as craiceann gabhar a bhfuil tacaithe de le fráma adhmaid agus a imirt le tipper adhmaid nó buailteoir agus an lámh eile brúite i gcoinne an craiceann chun rialú a dhéanamh ar an pháirc agus torainn.

Feadóg Stáin

Cosúil leis an bhfeadóg mhór agus leis an bhfeadóg íseal, seinntear an fheadóg stáin go forleathan i gceol traidisiúnta na hÉireann. Breathnaítear air mar ionstraim thosaitheoirí maith chun tús a imirt ach cosúil le gach rud, tógann sé go leor cleachtais chun máistreacht a dhéanamh. Tá béalphíosa aige agus 6 pholl atá clúdaithe chun nótaí éagsúla a tháirgeadh.

Banjo

Is as Meiriceá a tháinig an bainseó isteach i saol an cheoil thraidisiúnta i lár an 20ú haois agus tá sé anois ar cheann de na huirlisí is mó ráchairt i gceol na hÉireann. Tá dearadh teanóir na gceithre sreangán tiúnta cosúil leis an bhfidil agus seinntear é go ginearálta mar uirlis séise.

Fidil

Ar a dtugtar an veidhlín freisin, tá an fhidil déanta as adhmaid, le 4 teaghrán, agus seinntear é le bogha teaghrán ó ghruaig chapail. Tá go leor stíleanna éagsúla fidléireachta in Éirinn a athraíonn ó chontae go contae bunaithe ar theicníc boghaíochta, rithim agus na cineálacha foinn a sheinntear.

Bosca ceoil

Tagann an consairtín agus an cnaipe agus na bosca ceoil don phianó ón gclann ‘squeeze box’ a bhfuil aithne air. Oibríonn na cloigíní ag tarraingt agus ag brú na huirlise, imríonn an lámh chlé nótaí dord agus imríonn an lámh dheis séis. Tháinig sé go hÉirinn ón nGearmáin sa 19ú haois agus tá an-tóir air i mbannaí Ceili go háirithe.

Píopaí Uilleann

Píob mhála náisiúnta na hÉireann a thugtar air, seinntear na píobaí Uilleann ciúine ina suí de ghnáth. Fásann uillinn an imreora an bolg chun aer a phumpáil isteach sa mhála a théann ansin chuig an bhfeadan, na drones agus na rialtóirí. Úsáidtear an feadan chun na nótaí a chruthú agus seinntear é mar fhliúit.

MIOTASEOLAÍOCHT

Fionn Mac Cúil

Bhí aithne ar Fhinn mar cheannaire ba mhó ar na Fianna, grúpa de laochra miotasacha Éireannacha a chosain Ard-Rí na hÉireann. Bhí cáil orthu mar gheall ar a méid mór agus a n-airde. Agus é ina bhuachaill óg, blaiseadh Fionn Bradán an Eolais agus é ag tabhairt eagna na cruinne dó.

Tír na n'Óg

Ar a dtugtar an domhan eile Ceilteach nó Tír na nÓg, thug Niamh Oisín go dtí an oileán seo Paradise ar chapall bán draíochta a d'fhéadfadh taisteal thar uisce. Nuair a d'fhill Oisín ar Éirinn trí bliana ina dhiaidh sin, fuair sé amach go raibh trí chéad bliain daonna caite nuair a bhí sé i dTír na nÓg.

Macha

Bandia cogaidh na hÉireann ársa a bhaineann le torthúlacht, talamh agus capaill. Rinneadh cáil uirthi capaill an rí a rith agus í ag iompar clainne go trom, ar an mbua a fháil, fuair sí bás ag breith ar chúplaí agus chuir mallacht ar fhir Uladh as neamhaird a dhéanamh di. Tá Dún na hUaimhe (cúpla Macha) agus Ard Mhacha ainmnithe ina diaidh

Banríon Medb

Is laoch láidir díograiseach uaimhianach í Banríon Chonnacht, is fearr aithne ar an Bhanríon Maeve as tús a chur le Ruathar Uí Chuaille chun tarbh graí Uladh a ghoid. Cuirtear síos uirthi mar bhanríon gan eagla a raibh a háilleacht chomh mór sin uirthi gur chaill fir dhá thrian dá luach nuair a chonaic sí í.

Cú Chulainn

Rugadh Setanta, agus fuair Cú Chulainn a ainm (Cú Chulainn) tar éis dó madra fíochmhar Culann a mharú le féinchosaint agus a áit a ghlacadh go dtí go bhféadfaí duine eile a thógáil ina áit. Ba ghaiscíoch fíochmhar é, oilte sna healaíona comhraic agus chosain sé Cúige Uladh go haonarach in aghaidh arm na Banríona Maeve ó Chonnachta i Ruathar na gCuaille

Clann Lir

Insíonn an scéal faoi cheathrar clainne Rí Lir Finola, Aodh, Fiacre agus Conn a d'iompaíodh ina ealaí ag a leasmháthair éad Aoife agus a díbríodh chun 300 bliain an duine a chaitheamh ar Loch Darvra, Muir Maoile agus ansin Inis Glora go dtí go dtabharfadh Naomh Pádraig an Chríostaíocht. go hÉirinn agus bheadh an cloigín Críostaí ag glaoch.

Seamróg

Ar a dtugtar bláth náisiúnta neamhoifigiúil na hÉireann, d'úsáid Naomh Pádraig an seamróg, de réir an fhinscéalta, chun an Tríonóide naofa a mhíniú do dhaoine nach gcreideann iad agus é ag iompú na hÉireann chun na Críostaíochta sa cheathrú haois. Deirtear freisin go seasann na trí duilleoga don chreideamh, don dóchas agus don ghrá.

crois Cheilteach

Cé gur siombail í an Chríostaíocht, tá fréamhacha ag an gCrais Cheilteach sna seanchreidimh phágánacha. Tá ciorcal timpeall air mar a dtrasnaíonn an chros é agus é maisithe go mór le snaidhmeanna agus bíseanna Ceilteach. Cé go bhfuil go leor léirmhínte éagsúla ann, deirtear go léiríonn sé eolas, neart, comhbhá agus féiniúlacht Cheilteach.

snaidhm na Tríonóide

Ar a dtugtar an triquetra freisin, tá an tsiombail ársa Cheilteach seo comhdhéanta de thrí stua forluiteacha agus idirnasctha. Do na Ceiltigh, bhí na trí phointe ina siombail ar ghnéithe nádúrtha an domhain, na farraige agus na spéire, agus chuir Críostaithe in oiriúint é chun an Tríonóid Naofa a léiriú. Is minic a aimsítear é mar ghné dearaidh ar sheodra móréilimh na hÉireann.

cláirseach

Meastar gur suaitheantas oifigiúil na hÉireann í an chláirseach, agus tá an chruit le fáil ar go leor doiciméad oifigiúil, Pasanna Éireannacha, boinn Euro Éireannacha agus buidéal bheoir Guinness. Tá an dearadh reatha bunaithe ar an gcláirseach Brian Ború ón 14ú haois atá ar taispeáint i músaem Choláiste na Tríonóide i mBaile Átha Cliath.

fáinne an Chladaigh

Tháinig an fáinne traidisiúnta Gaelach seo i nGaillimh sna 1700í. Seasann an croí don ghrá, seasann an choróin do dhúlseacht, agus samhlaíonn dhá lámh fáiscthe cairdeas. Deirtear má chaitear leis an gcroí ag cur in iúl go bhfuil an duine féin pósta, má thugann an croí le fios go bhfuil an duine singil.

Crois Bhríde

Déantar na crosa seo, a bhaineann le Naomh Bríd ó Chill Dara, ar a lá féile, an 1 Feabhra a bhí á ceiliúradh roimhe seo mar an lá págánach Imbolc, ag ceiliúradh tús an Earraigh. Déanta le giolcacha, crochadh iad ar dhoirse tithe chun iad a chosaint ó dhóiteán agus ó olc.

Léaráidí: Marrieta Gal
Dearadh Grafach: Sergio Armenio

HAPPY
CLAN

© 2023, Happy Clan
Cartagena 241, 6-6, 08025
Barcelona, Spain.
All rights reserved.

www.happy-clan.com